Egyiptomi Füzetek

2. évfolyam 1. szám 2002

A Magyar-Egyiptomi Baráti Társaság időszakos lapja

A Tutanhamon sír felfedezéséről

A Királyok Völgyében a 62. számmal megjelölt sír feltárása egy addig ismeretlen fáraóval ismertette meg a kortársakat: Tutanhamonnal. A szenzációs felfedezés híre gyorsan bejárta a világot. Nemcsak Egyiptomban, de világszerte nagy érdeklődéssel fordultak felé. Az itt előkerült emlékek minden várakozást felülmúltak, és még ma is utolérhetetlen kincset jelentenek. De a sír felfedezése is rendkívüli volt. Ennek történetét kívánom a következőkben röviden összefoglalni.

Királyok völgye – jobb oldalt Tutanhamon és VI. Ramszesz sírjának a bejáratával

Herbert George Edward Stanhope Molyneux, Lord Porchester (később Lord Carnarvon) 1866. június 28-án született, mint az egyik legelőkelőbb angol főúri család tagja. Etonban kezdett tanulni, de amikor kilencéves korában (1875) anyja meghalt, nevelését házi tanító folytatta, immár a szülői házban. Apja előbb katonai pályára szánta, majd meggondolva magát a Cambridge-i Trinity Collegeba küldte tanulmányai folytatására.

Az ifjú alig húszévesen szorgalmasan járta a régiségkereskedőket, rajongott a zenéért, és szenvedélyesen sportolt. 1877-ben egy vitorlás jachton nekiindult a világnak, és egészen Buenos Airesig jutott. Hazaérve a vadászat fogalta le. Szívesen utazott. Járt például Dél-Afrikában, ahol elefántra vadászott, majd Ausztráliában és utána Japánban.

1890-ben tér vissza hazájába, épp akkor, amikor édesapja súlyos beteg lett, s rövid idő elteltével meghalt. Ekkor örökölte apja rangját és birtokait. Utazási szenvedélye azonban nem csillapult. Szívesen tartózkodott Olaszországban, illetve Törökországban. 1895-ben nőül vette Miss Almina Wombwellt. 1898-ban született egy fiúk, Henry Lord Porchester és 1901-ben lányuk, Evelyn, aki hű társa volt később egyiptomi útjain. Új szenvedélye az automobil lett. Németországban vakmerősége egy ízben súlyos balesetet okozott (1901). Hosszas lábadozás után, légzési nehézségekkel küzdve tért vissza Angliába. Ezután könnyebb elfoglaltságot talált magának, amatőr fényképezéssel kezdett foglalkozni. 1916-ban a Camera Club elnökévé választották.

A már említett baleset szükségessé tette, hogy a teleket melegebb vidéken töltse. Ezért 1903-ban Egyiptomba ment, ahol 1907-ben megalapította híres egyiptomi gyűjteményét, melynek darabjai 1927-ben a Metropolitan Museum gyűjteményébe kerültek.

Lord Carnarvon

Már első egyiptomi tartózkodása idején felkeltették érdeklődését az ottani ásatások. 1906-ban Sir William Garstin segítségével maga is ásatni kezdett Thébában, Sheikh Abd el Gurna tetején.

Hatheti, kitartó munka után is csak egy macskamúmiát sikerült találni. Ez a sikertelenség azonban nem keserítette el. Minél többet foglalkozott a feltárásokkal, annál inkább meggyőződött róla, hogy szakértő segítségre van szüksége. Sir Gaston Masperohoz fordult, aki Howard Cartert ajánlotta figyelmébe.

Howard Carter

Howard Carter személyében nemcsak tanult szakértőt, művészi lelkületű archeológust, hanem hű barátot is talált. 16 évig dolgoztak együtt váltakozó szerencsével. Howard Carter Londonban született, 1874. május 9-én. Gyermekkorát Swafthamben, egy kicsi, derűsen zöldellő falucskában töltötte. A tizenhét éves fiú apja nyomdokaiba lépett, ő is állatfestő lett.

Northfolkban ismerkedett meg Lady Amhers közvetítésével Percy E. Newberry professzorral, aki a kairói egyetemen tanított. A professzor Cartert Londonba hívta, a British Múzeum rajzolójának. Akár a hajdani írnokok, Carter előbb tanulta meg rajzolni és festeni a hieroglifákat, mint megérteni.

Hamarosan Kairóba, majd Közép-Egyiptomba utazott Newberry-vel, ahol aztán Sir William Flinders Petrie mellé került asszisztensnek. Petrie Tell el-Amarnába, a Nap városába, Ehnaton, az eretnek fáraó gyorsan elenyésző birodalmába vitte. Carter itt határozta el, hogy meg kell találnia Ehnaton még ismeretlen fiának sírját. Élete fő műve valóban ez lett: Ő találta meg az eretnek fáraó utódjának, Tutanhamonnak a sírját.

Howard Carter 1939. március 2-án hunyt el londoni lakásában.

Lord Carnarvon és Howard Carter 1912-ben egy pompás kötetet adott ki első ásatásaikról „Öt év története Thébában” címmel, melyben számos előkelő sírral ismertetik meg az olvasót. Nagy álmuk azonban csak később teljesülhetett, amikor 1914-ben lejárt Theodore Davis kutatási engedélye a Királyok Völgyében, és Lord Carnarvonnak sikerült megkapni ezt a koncessziót. Mivel azonban az ásatásokat a világháború ideje alatt nem lehetett folytatni, visszatért Angliába. Kórházat rendezett be a sebesült katonáknak, tiszteknek. A háború vége után rögtön Kairóba utazott. Az elkövetkező hat évben – a várakozások ellenére a feltárási munkálatok nem vezettek sikerre.

1922-ben, a koncesszió lejártának évében kijelölték az utolsó területet VI. Ramszesz sírjának a közelében. Itt Carter először kovakő pengékre és a XX. dinasztia idejéből származó munkáskunyhók nyomára bukkant. 1922. november 3-án kezdett hozzá a kunyhók lebontásához. Másnap egy kőlépcsőre lelt. Ekkor sejtette meg, hogy küszöbön áll a régen várt felfedezés. Rögtön táviratot küldött Angliába a betegeskedő lordnak, aki november 23-án leányával együtt megérkezett Luxorba. Többnapi feltáró munka után eljutottak az első lefalazott ajtóhoz, amelyen ugyan rajta volt a nekropolisz pecsétje, de látszott rajta az illetéktelen behatolás nyoma is. A jelekből nyilvánvalóvá vált, hogy megtalálták a keresett sírt.

A Tutanhamon sír felfedezésével járó sikert Lord Carnarvon csak rövid ideig élvezhette, mivel egy elfertőződött moszkitócsípést követő többheti szenvedés után vérmérgezés és tüdőgyulladás következtében 1923. április hatodikán elhunyt. Sírjára egy egyiptomi szellemű jelige került: „Mondd ki a nevem, és örökké élni fogok.”

A kutatási engedély özvegyére szállt át, így Carter folytathatta feltáró munkáját. Megközelítőleg 3500 tárgyat talált a sírban, melyek nagyrészt a Kairói Nemzeti Múzeumba kerültek. Gondoskodott dokumentálásukról, konzerválásukról.

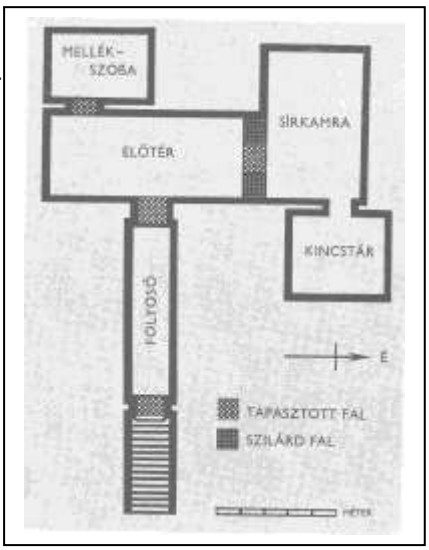

Tutanhamont azonban, amikor megszületett, Ehnaton korában, máshogy nevezték el: Tut-anh-Aton volt eredetileg, ami annyit jelent, mint „*Aton élő képmása*”. Neve elárulja, hogy névadói, majd ő maga is a napkorong formájában tisztelt isten, Aton lelkes híve volt. Családfáját még nem sikerült teljes bizonyossággal tisztázni, de nagy valószínűséggel Ehnaton, eredetileg IV. Amenhotep fáraó fia. Ehnaton fáraó vezette be a Napisten kizárólagos tiszteletét a fenti formában, és ő alapította Tell el-Amarnát, ahol Tut-anh-Aton, felnőtt, és élt trónra lépéséig, amikor új nevet, úgy nevezett trónnevet is kapott: Neb-heperu-Ré – „*Az átalakulások uralkodója*” jelentéssel. Bár uralkodása csak néhány évig tartott, és igen fiatalon temették el, sírjában mérhetetlen gazdagság szemtanúi lehetünk – annak ellenére, hogy Lord Carnarvon és Howard Carter már feltörve talált rá. A halott fáraót például több mint 400 hasonmása, usébtije kísérte túlvilági útjára.

Tutanhamon három különböző típusú usébtije

Sírja rangjához képest meglepően kicsi, így csak összezsúfolva fért el benne mindaz a sok tárgy, amire a fáraónak túlvilági életében szüksége volt. A bejárat mögött lépcsősor vezetett a mélybe. A lépcsők aljáról folyosó nyílt egy négyszögletes előcsarnokba, melyből két helyiségbe lehetett lépni. Szemben egy kis mellékkamra nyílik, jobbra a sírkamra. Csak egy második kamrát készítettek, melyet Carter „kincstárnak” nevezett el. Az újabb kutatások ezeknek a helyiségeknek rituális rendeltetésére is fényt derítettek: a halott király túlvilági létének egy-egy formáját jelenítik meg az ott elhelyezett tárgyak, a sírfestmények és a múmia formájában.

A temetkező hely egyetlen festett helyiségét, a sírkamrát kívül az uralkodó két életnagyságú szobra őrizte. Az ajtón belépve szembe találták magukat a király földi maradványaival. A hozzáférés azonban rendkívül lassan, körülményesen haladt, ugyanis többszörösen be volt csomagolva. Egymásba rakott arany majd két fakoporsóját kőszarkofágba rejtették, és ezt további négy aranyozott faszekrénybe helyezték.

k
á
a
i
túlvilágon éppen úgy használhassa (többi testrészével együtt), mint korábbi életében.

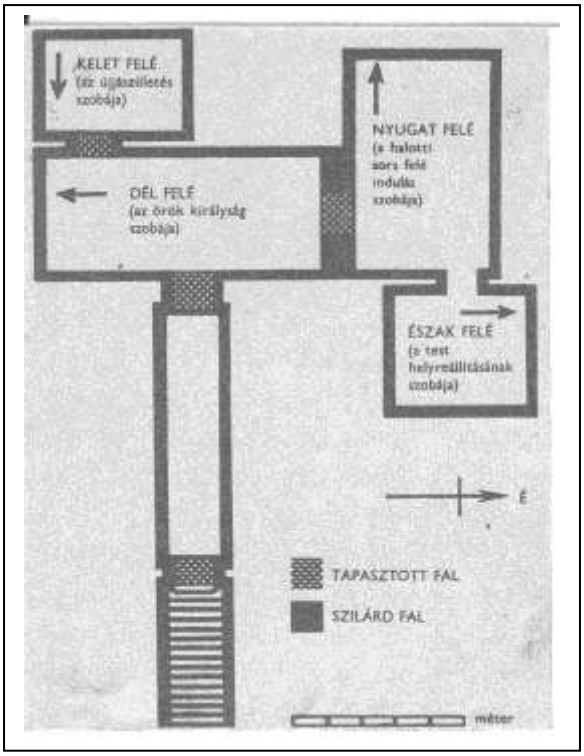

A keleti falon látható, amint ezt követően Ozirisz fogadja ka-lelkével együtt, majd Nut ad neki életet és egészséget az öröklét számára,

míg a déli falon Hathor, Anubisz és Izisz társaságában jelenítették meg, valamint a túlvilági bárkán hajózva látható még. A nyugati falat négy sávra osztották: az alsó háromban az éjszaka 1. óráját ábrázolták, a legfelsőben a temetési menetet. A feliratok az Amduat „*Az, ami a Túlvilágon van*” könyvének részletei, amelyhez a jelenetek egy része is kapcsolódik.

A leletek zöme a kamrákban volt felhalmozva. Az északi „kincstárban” találták például az uralkodó belső szerveit tartalmazó

kanopusz ládákat. Egymásba helyezett, három szentély alakú ládában rekeszekkel elkülönítve tették be a négy kanopusz-edényt, amelyek egy kisméretű, koporsó formájú tárgyat is tartalmaztak. Ezekben voltak gondosan becsomagolva a belső szervek: máj, tüdő, gyomor, belek. A szobában számos más ládát is felhalmoztak még. Ezek is a király újjászületéshez szükséges eszközöket, szobrokat és szimbólumokat tartalmazták. Közismert példá-

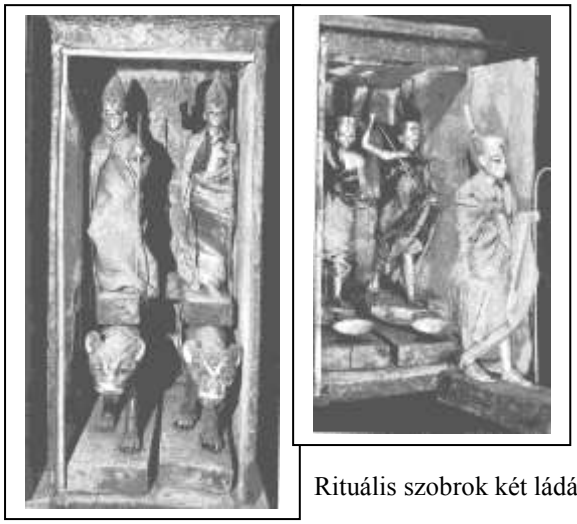

Rituális szobrok két ládában

ul az a nagy, pylon formájú láda, amelynek tetején Anubisz sakálszobra feküdt. Vászonburkolatának eltávolítása után derült ki, hogy lábai között Tutanhamon ságórnőjétől, Meritatontól kapott elefántcsont táblácskája feküdt.

A sír feltárását követően titokzatos eseményekről tudósított a sajtó, melyek még ma is sok kérdést vetnek fel. Ezek orvosi szempontú feldolgozásáról és értékeléséről készítették a „Régi kultúrák rejtelmei – A fáraó átka” című filmet, melyet az előadás résztvevői maguk is megnézhettek.

Engedjék meg, hogy Agatha Christie szavaival zárjam előadásom: „Mindig szerettem a világnak ezt a részét, most is szeretem, és örökké szeretni fogom.”

Galambos Gyöngyvér.

Előadás helye és ideje:
Szépművészeti Múzeum, 2002. március 22.

Egyiptomi Füzetek 2/1, 2002.
Kiadja a Magyar Egyiptomi Baráti Társaság Ókori Egyiptomi Bizottsága
Szerkesztő: dr. Győry Hedvig
Levélcím: H-1062 Budapest, Bajza u. 54.
e-mail: gyory@szepmuveszeti.hu